

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1942

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 — ΣΤΑΔΙΟΥ — 38
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Γ.Δ. ΕΠΕ. Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ

Ἡ μικρὴ αὐτὴ μελέτη εἶναι ἡ τελευταία σελίδα τοῦ ποιητῆ Γιώργου Σαραντάκη, ποὺ πέθανε στὸν πόλεμο τοῦ 1940. Μᾶς τὴν ἀνακοίνωσε ὁ κ. Γ. Κατοίμπαλης.

Τὸ ἔργο τέχνης παρέχει στὴν κριτικὴ τὴ μόνη εὐκαιρία γιὰ νὰ μιλήσει γιὰ τὴν τέχνη· τὸ ποίημα· τὴ μόνη εὐκαιρία γιὰ νὰ μιλήσει γιὰ τὴν ποίηση.

Ἡ κριτικὴ δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι οὐδέτερη· ἡ κριτικὴ ξέρεי ἀπὸ τὰ πρῶτα, ἀπὸ μιὰ ἀποψη ἀφηρημένη, ἀπὸ μιὰ ἀποψη ποὺ ἀπὸ ψυχολογικὰ αἰτία ἀδείασε ἀπ' ὅποιο φυσικὸ ἢ ἀνθρώπινο περιεχόμενο, πῶς ἡ τέχνη, ὅπως κ' ἡ ποίηση, ὑφίστανται γύρω της κατὰ ἕναν τρόπο ἀναντίρρητο. Στὸ σημεῖο τοῦτο ἡ κριτικὴ, ἡ συνειδητὰ ἡ ὑποσυνειδητὰ, δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτὸ της καμμιά ἀμφιβολία. Ἡ κριτικὴ ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ τὴν ποίηση καὶ τὴν τέχνη ὄχι μονάχα στὶς γραμματολογίες, ἀλλὰ καὶ σὰν πνευματικὸ γεγονός στὴν ψυχὴ τοῦ ἱδίου τοῦ κριτικοῦ, ὅποιου κριτικοῦ, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ζωῆς (δὲ θέλω τώρα νὰ ἐξετάσω τὴ σχέση τῆς ποίησης μὲ τὴν κριτικὴ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς γνώσης) δὲ μπορεῖ νὰ μὴν παραδεχθεῖ τὸ πηγαῖο νόημα τῆς ποίησης καὶ τῆς τέχνης, καὶ τὸ μὴ-πηγαῖο, τὸ μὴ-αὐθόρμητο, νόημα τῆς κριτικῆς.

Ἀλλὰ ἡ κριτικὴ, ἀν δὲν ἔχει μπροστά της τὸ συγκεκριμένο ἔργο τέχνης ἢ ποίησης, δὲν ἱκανοποιεῖται· σὰν ἡ ἐμπιστοσύνη της στὴν τέχνη καὶ στὴν ποίηση νὰ μὴ μπορεῖ νὰ εἶναι πλέρια ἀν δὲν τὴ θρέψουν ὕλες κατάλληλες, μορφές καὶ περιεχόμενα ποὺ βαφτίστηκαν μέσα στὸ χρόνο, γεγονότα ποὺ τὰ ἔλυσαν εἴτε ἀμεσα οἱ αἰσθήσεις, κ' ἔμμεσα ὁ λόγος, εἴτε ἀμεσα ὁ λόγος μὲ τὸ ἐλαφρότατο πέπλο τῆς ὁμιλίας (στὴν περίπτωση ὄχι ἀπλῶς τῆς μεγάλης, ἀλλὰ τῆς ἔνθετης ποίησης). Ἡ κριτικὴ ζητάει τὴν ποίηση καὶ τὴν τέχνη, ὅπως ἡ ἡλικία δταν μαραίνεται λαχταράει τὰ νιάτα, ἔστω κ' ἔξω ἀπ' τὸν ἑαυτὸ της ἀπὸ μιὰ ἀποψη ἐγκόσμια, σὲ ἄλλα σώματα, σὲ ἄλλες ψυχές. Ὅμως ἡ πραγματικὴ κριτικὴ δὲν εἶναι οὐδέτερη, δὲν εἶναι ἀδιάφορη, κρατᾶει τὸν παράξενο, τὸν ἀχάριστο τὶς περισσότερες φορές δεσμὸ της μὲ τὴν ποίηση καὶ τὴν τέχνη· ξέρεи πῶς ἐλάχιστα μπορεῖ νὰ διδάξει στὸν ποιητὴ καὶ στὸν ἀξιο τεχνίτη· ξέρεи πῶς ὁ ποιητῆς εἶναι ἕνα ἀνήμερο πουλὶ ποὺ δὲν ἀκούει τὰ τῆς πείρας καὶ τὰ τῆς λογικῆς ἐκείνης ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν καθημερινὴ ἐμπειρία τῶν θνητῶν· ὅμως πρέπει νὰ διδάξει τὸν ἑαυτὸ της καὶ τοὺς ἄλλους, ἐκείνους ποὺ δὲν κάνουν ποίηση· μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα νὰ διδάξει καὶ τὸν ποιητὴ,

γιατὶ καὶ ὁ ποιητῆς, ὅσο μεγάλος κι ἂν εἶναι, κι αὐτὸς δὲν κάνει πάντοτε ποίηση, ἔχει στιγμές μάλιστα ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ κάνει ποίηση, κι ἄς εἶναι μεστὸς ὁ πόθος του, μεστὸς ἀπὸ δάκρυα, ἀπὸ χαρὰ κ' εὐλογημένη πείρα, κι ἄς δείχνεται δίκαιος στὴ δικὴ του συνείδηση τέτοιος πόθος.

.

Ἡ κριτικὴ εἶναι ἀσφαλῶς ἕνα λιμάνι γιὰ ὄσους, ἐνῶ θυμούνται τὴ γοητεία ποὺ νιώθει ὅποιος ἐργάζεται τὴν ποίηση, οἱ ἱδιοὶ δὲ μποροῦν τώρα ἢ δὲ μπόρεσαν ποτέ νὰ ἐπαναλάβουν ἀκέρια τὴ χειρονομία τοῦ ποιητῆ μέσα στὸ διάστημα. Εἶναι καὶ μιὰ παρηγοριά· καὶ γίνεται ἐπάγγελμα, ὄχι τυχαῖα, ἀλλὰ ἀφοῦ ἡ ποίηση προηγούμενα γίνηκε μιὰ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη στὸν ἀνθρώπο, ὅπου ὁ πόθος του προχωρεῖ πὺ πέρα ἀπὸ τὶς τελικὰ ἀμορφες ἢ τουλάχιστον ὁμοιόμορφες καὶ στεγνές καθημερινές του ἀσχολίες, σὰν τὶς καθορίζει μονάχα ὁ τρόπος μας ν' ἀντλοῦμε ἀπὸ τὴ φύση ὅσα ἀφορᾶνε ἀποκλειστικὰ τὸ θνητὸ μας βίον· καὶ τότε τὰ περισσότερα ἄτομα χρειάζονται μιὰ προπαίδεια γιὰ νὰ κατανοήσουν τὴν ποίηση, γιατί ὅποιος δημιουργεῖ ποίηση, εἶναι ἐσωτερικὰ τέτοιος, ποὺ δὲν τὸν ἐπηρεάζει πιά τὸ γεγονὸς πῶς κι αὐτὸς ἀντλεῖ ἀπὸ τὴ φύση ὅσα ἀφορᾶνε ἀποκλειστικὰ τὸ θνητὸ του βίον· Ἀνάμεσα στὸν ποιητὴ καὶ στὸν ἀναγνώστη ἢ στὸν ἀκροατὴ, παραμβάλλεται λοιπὸν ὁ κριτικὸς, γιὰ νὰ φέρει κοντὰ δυὸ ἄτομα ποὺ ἀπομακρύνθηκαν τὸ ἕνα ἀπὸ τ' ἄλλο, γιατί ἡ πορεία τοῦ χρέους τους ἔτσι θέλησε· τὸν ποιητὴ, ἐκεῖ ποὺ δὲν ὀρθώνεται πιά ὁ ἀγῶνας ἐναντία στὴ φύση γιὰ τὴ διατήρησή μας πάνω στὴ γῆ, καὶ τὸν διπλανὸ ἐκείνο τοῦ ποιητῆ, ποὺ ἐπαναλαμβάνει εἴτε συνειδητὰ, εἴτε ἀπὸ ἐνστικτο, εἴτε ἀπὸ συνήθεια, εἴτε ἀπὸ ἄλλες πὺ περίπλοκες αἰτίες, ἕναν ἀγῶνα ποὺ ὁ ποιητῆς, πότε ἀπὸ λησμοσύνη, πότε ἀπὸ βαθύτερη συνείδηση τῆς μοίρας καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, θεωρεῖ περιττό, λείψανο μιᾶς κατάστασης ἀπ' ὅπου ὁ ἀνθρώπος, ἀν δὲ λυτρώθηκε ἀκόμα, χρειάζεται γρήγορα νὰ λυτρωθεῖ, καὶ βέβαια γρήγορα θὰ λυτρωθεῖ. Τέτοιας νίκης—ἀν θέλετε νὰ τὴν ὀνομάσετε νίκη—στάθηκε πάντοτε προάγγελος ὁ ποιητῆς. Ὁ κριτικὸς εἶναι λοιπὸν ἐκείνος ποὺ ξέρεи πῶς ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή ἡ νίκη θ' ἀναγγελθεῖ, ἀλλὰ δὲ μπορεῖ

ὁ ἴδιος νὰ τὴν ἀναγγελεῖ· δὲ μπορεῖ ν' ἀ-
πευθυνθεῖ στὸ πλήθος, καὶ νὰ τοῦ πεῖ·
—Σωπάστε! Ἐγὼ θὰ σᾶς μιλήσω, κι ἂν
ἴ ἀκούσετε, ἔχετε εἰρήνη.— Ὁ εὐσυνειδη-
τος κριτικὸς λέει μονάχα, δείχνοντας τὸν
ποιητὴ— Αὐτὸς εἶναι! Ἄκουστε τον· εἶναι
ἴδιος μ' ἐμᾶς, ὅμως εἶναι βέβαιος γιὰ κάτι

Αὐγουστος 1940

ποῦ δὲ γεμίζει ἀκόμα τὶς δικές μας καρ-
διές· γι' αὐτὸν ἡ αἰωνιότητα εἶναι τόσο
προσιτὴ, ὅπως γιὰ σᾶς ἡ φύση. Ἄκουστε
τον· δὲ θὰ φοβάστε πιά τοὺς φυσικοὺς νό-
μους. Οἱ φυσικοὶ νόμοι θὰ γίνουν γιὰ σᾶς
νόμοι τοῦ Θεοῦ!—Θὰ τοὺς πεῖ καὶ ἄλλα,
ἀλλὰ τὰ οὐσιαστικὰ εἶναι περίπου αὐτά.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ

SULLY PRUDHOMME

ΤΟ ΣΠΑΣΜΕΝΟ ΒΑΖΟ *

Τὸ βάζο, ποῦ σιγὰ πεθαίνει αὐτὴ ἡ βερβένα,
Μὲ μιᾶς βεντάλιας ἕνα χτύπο ἔχει ραγίσει,
Καὶ τὸ ἔχει λίγο-λίγο, ἀνάλαφρα ἀγγισμένα·
Κανεὶς ποτὲ δὲν τὸ ἔχει κρότος μαρτυρήσει.

Μὰ τὸ σιγὸ τὸ ράγισμά του κάθε μέρα,
Χωρὶς νὰ φαίνεται, βουβὸ κι' ἀγάλι-ἀγάλι,
Σίγουρα προχωρῶντας πάντα παραπέρα,
Τὸ γύρο του ἔχει κάμει τέλος στ' ἀνθογυάλι.

Τὸ δροσερὸ νεράκι του ἔχει πιά στεγνώσει,
Μὲ τὸ χυμὸ τους γέρνουν τ' ἀνθία στραγγισμένο·
Κανεὶς δὲν τὸ ἔχει ἀκόμη γύρω ὡς τώρα νοιώσει,
Νὰ μὴν το ἀγγίζετε καθόλου, εἶναι σπασμένο.

Ἔτσι συχνὰ τὸ χέρι κεῖνο, ποῦ ἀγαποῦμε,
Γλίζοντας μόνο τὴν καρδιά μας τὴ ματώνει.
Μόνη τὴς σχίζεται ἔπειτα ἡ καρδιά· πονοῦμε
Καὶ τ' ἀνθος ὅλο τῆς ἀγάπης τὴς στεγνώνει.

Πάντα ἀγγιχτὴ μπροστὰ στὸν κόσμον ὅλο τὸν ξένο,
Νοιώθει νὰ μεγαλώνῃ στὴ βαθεῖά τῆς κόχη
Τὸν πόνο τῆς πληγῆς πικρὸ φαρμακωμένο·
Γέρνει σπασμένη καὶ μὴν τὴν ἀγγίξετε, ὄχι!

Μεταφρ. ΖΕΦΥΡΟΣ ΒΡΑΔΥΝΟΣ

(*) Μᾶς ἐδόθηκε ἀπὸ τὸ γιὸ τοῦ Ζέφυρου Βραδυνοῦ κ. Χατζηδάκι λίγες ἡμέρες ἔπειτ' ἀπὸ τὸ θάνατό
του μαζί μὲ τὸ ἀνέκδοτο τραγούδι του «Ὁ ἥλιος ποῦ γέρνει ὁ βραδυνοῦς», ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ τεῦχος τῆς
1ης Φεβρουαρίου (357). Τὸ χειρόγραφο εἶναι γεμάτο ἀπὸ σβυσίματα καὶ μεταβολές, ποῦ δείχνουν τὴν προσ-
πάθεια καὶ τὴν εὐσυνειδησία τοῦ μεταφραστῆ.

